

VARASTETTU ISYYS

Isien subjektiivisia kokemuksia vieraannuttamisesta

Petra Reinikainen & Heidi Virtanen

Opinnäytetyö, Kevät 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Reinikainen Petra, Virtanen Heidi. Isien subjektiivisia kokemuksia vieraannuttamisesta

Pieksämäki, kevät 2017, s 47, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ja kuvata isien subjektiivisia kokemuksia vieraannuttamisessa. Työ käsittelee etenkin vieraannuttamisen yhteiskunnallista tunnistamista, sen ymmärtämistä sekä erilaisia ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia. Työn tarkoituksena on tuoda ammattilaisten ja opiskelijoiden parissa esiin juuri isien kokemuksia vieraannuttamisesta, sillä aiheeseen liittyvää aikaisempaa tutkimustietoa on vähän. Tutkimus oli laadultaan kvalitatiivinen, ja sen tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Tutkimusaineisto koostuu seitsemän isän haastattelusta, jotka toteutettiin keväällä 2016.

Isien kokemuksen mukaan äidin toiminta vieraannuttamisessa on moninaista. Siihen kuuluu esimerkiksi isän mustamaalaaminen tämän läheisille ja lastensuojeluviranomaisille. Äitien toimintaa yhdistää jatkuva muuttaminen paikkakunnalta toiselle sekä tapaamissopimuksen rikkominen erilaisiin syihin vedoten.

Tuloksista nousee esille myös, etteivät isät koe tulleet kuulluiksi lastensuojelussa. He toivovat lisää neuvottelukoulutusta viranomaisille, jotta vieraannuttaminen voitaisiin tunnistaa paremmin. Haastatteluissa korostuu isien kokemus siitä, että lastensuojeluviranomaisilla on asenneongelma heitä kohtaan; isät kokevat lastensuojelun asettuvan lähtökohtaisesti äidin puolelle. Tutkimuksessa nousi esiin, että isät toivovat lastensuojelun suhtautuvan vanhemmuuteen sukupuolineutraalisti, ja että myös isien vanhemmuutta tuettaisiin. Isät myös toivovat, että heidät otettaisiin heti eron jälkeen mukaan prosessiin, jossa sovitaan lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä eroperheiden tukemispalvelujen toimivuutta siten, että vieraannuttamistapaukset pystyttäisiin tunnistamaan paremmin. Jatkossa aiheeseen liittyvän tiedon levittämiseen olisi tärkeää kiinnittää huomiota kaikissa lapsiperheille suunnatuissa palveluissa.

Asiasanat: ero, huoltoriita, isyys, lastensuojelu, lähivanhempi, tapaajavanhempi, vieraannuttaminen

ABSTRACT

Reinikainen Petra, Virtanen Heidi. "Stolen paternity – Fathers´ subjective experiences of alienation"

47 p., 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring 2017, Diaconia University of Applied Sciences, Social Services, Bachelor of Social Services (Polytechnic), Kindergarten teacher qualifications.

The aim of the thesis was to identify and describe fathers´ subjective experiences in cases of alienation. It considers how to increase awareness of alienation, how it can be recognised and understood, and how society could participate in preventing it. The aim is to raise awareness of fathers´ experiences of alienation among professionals and students due to the fact that previous studies on this field has been rare. The study was qualitative, and as the research method it was chosen to use a theme interview. The research material consists of interviews of seven fathers carried out in the spring 2016.

The survey results show that the alienation accomplished by mothers are diverse. It includes, for example, blackmailing the father to his closed ones and also to child welfare authorities. When reviewing the manners of the mothers´, it is possible to find some common acts such as constant changes of residence and disregarding the agreement of the visitation rights for various reasons.

The results of the thesis show that the fathers do not feel they have been heard in child welfare. Their wish is to have more training in counselling among authorities which could help when recognizing the cases of alienation. The interviews highlight that the fathers experience that the child welfare authorities have an attitude problem towards them, and they feel the child welfare typically settles on the mother's side. The survey showed that the fathers are expecting the child welfare to take a gender-neutral attitude towards parenthood, and that also the fathers´ side should be supported. Fathers also hope that right after divorce or separation they would be taken along to the process which will judge on custody and visitation rights.

The results of the thesis can be beneficial in the development of the services in divorce situations and their functioning so that the alienation in the future could be identified better. It also recommends paying attention to spreading the information about alienation to all targeted in families with children services.

Keywords: divorce, custody dispute, paternity, child welfare, close-parent, will-meet-parent, alienation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ERO JA ISYYS	8
2.1 Ero on kriisi.....	9
2.4 Isän asema erotilanteessa.....	12
2.5 Huoltajuussopimus	13
2.6 Tapaamissopimus	15
2.7 Olosuhdeselvitys	16
3 VIERAANNUTTAMINEN.....	17
3.1 Vieraannuttamisen kolme tyyppiä.....	17
3.2 Vieraannuttamisessa käytetyt toimintatavat	18
3.4 Vieraannuttamisen vaikutus lapseen.....	20
4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
4.1 Tutkimuksen tavoitteet	23
4.2 Tutkimusmenetelmät	23
4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta	24
4.4 Tutkimusaineistoin analyysi.....	25
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	27
5.1 Äidin toiminta vieraannuttamisessa isien näkökulmasta.....	27
5.2 Yhteiskunnalliset kehittämistarpeet	29
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6.1 Opinnäytetyön anti vieraannuttamista koskevaan tietoon ja työn uskottavuus	33
7 POHDINTA	36
7.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	38
7.2 Mahdollisuudet jatkotutkimukseen.....	39
LIITE 1: Kirje Isät lasten asialla ry:lle	45
LIITE 2: Haastatteluiden tulokset	46

LIITE 3: Haastatteluteemat	47
----------------------------------	----

1 JOHDANTO

Avio- ja avoerojen määrän myötä vieraannuttaminen on yleistynyt ja näin ollen sen tutkimuksellista tarvetta on alettu korostaa myös Suomessa. Vieraannuttamisen esiintyvyyden arviointi edellyttää sen tarkkaa määrittelyä sekä tunnistamista. Haastavaa vieraannuttamisen tunnistamiselle on, että sille ei ole olemassa yhtä yksittäistä määritelmää. Yhteistä eri määritelmille on kuitenkin se, että vieraannuttaminen on tavoitteellista toimintaa, joka voi olla tietoista tai tiedostamatonta sen vaikutukset voivat olla pitkäkestoisia. (Häkkänen-Nyholm, Tuuri & Laajasalo 2013, 18-19.)

Vieraannuttamisella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä prosessia, jossa äiti omalla käytöksellään vieraannuttaa lasta isästä, jonka seurauksena isän ja lapsen vuorovaikutussuhde häiriintyy eri tavoilla tai jopa katkeaa kokonaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää teemahaastattelun avulla isien subjektiivisten kokemusten kautta, millaisena äidin toiminta näyttäytyy vieraannuttamisessa, ja mitä vallitseva yhteiskunnallinen järjestelmä voisi tehdä, jotta vieraannuttaminen tunnistettaisiin paremmin.

Perehtyessämme vieraannuttamista koskevaan kirjallisuuteen havaitsimme, että vieraannuttamista on tutkittu vähän Suomessa. Tämä käy ilmi teoksesta joka on tehty vastaamaan tutkimuksellisiin puutteisiin. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013.) Teos on tietävästi ensimmäinen Pohjoismaissa toteutettu empiirinen tutkimus, joka lisää tietämystä lapsen vieraannuttamista vanhemmasta. Tutkimuksesta saatiin tietoa vieraannuttamiseen käytetyistä monimuotoisista ja useista toimintatavoista ja sen vaikutuksista kohteena olevaan lapseen ja vanhempaan. Tutkimus on maailmanlaajuisesti ensimmäinen, jossa on tutkittu vieraannuttamisen kohteeksi joutuneiden vanhempien psyykkistä jaksamista, psyykkisiä oireita ja stressin käsittely- ja selviytymiskeinoja. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013.)

Oikeusministeriö on laatinut lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain muutostarpeet. Muutostarpeet koskevat mm. tutkimuksen tarvetta lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvistä asioista. (Oikeusministeriö 2016.)

2 ERO JA ISYYS

Vuonna 2015 Suomessa rekisteröitiin 13 939 avioeroa. (Tilastokeskus 2016). Yhteiskunnan tarjoamat eron jälkeiset vanhemmuutta tukevat palvelut ovat vähäisiä tai sitten vaikeasti saatavilla. Vanhempien avioero vaikuttaa vuosittain 30 000 lapsen elämään. Eron tuomat muutokset perheen sisällä voivat johtaa siihen, että lapsen turvalliset suhteet omiin vanhempiin vaarantuvat. Eron seurauksena vanhempien keskinäinen yhteistyö ja kommunikointi lapseen liittyvien asioiden hoidossa heikentyvät tai katkeavat kokonaan. Ero voi aiheuttaa riitoja vanhempien välillä. Tämän seurauksena lapsen sosiaalinen verkosto etävanhempaan sekä tämän sukulaisiin voi kaventua tai katketa kokonaan. Lapsen oikeus ja etu molempiin vanhempiin heikentyy. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

TAULUKKO 1. Avioerot vuosina 2006-2015

Vuosi	Avioerot
2006	13 255
2007	13 224
2008	13 471
2009	13 527
2010	13 619
2011	13 469
2012	13 040
2013	13 766
2014	13 682
2015	13 939

Lähde: Tilastokeskus 2016

2.1 Ero on kriisi

Ero voi muodostua traumaattiseksi kriisiksi, jota voidaan verrata läheisen ihmisen kuolemaan, taloudelliseen takaiskuun tai äkillisen invaliditeetin syntymiseen esimerkiksi onnettomuuden seurauksena. Kriisillä voi olla lamauttava vaikutus ihmisen toimintakykyyn ja tunteiden hallintaan. Aiemmin opitut toimintamallit ja reaktiotavat eivät välttämättä riitä selviytymiseen. Ihminen voi kokea eron aikana kontrollin menetyksiä, joka aiheuttaa sekasortoa ja hämmennystä. Tämän lisäksi ihminen voi kokea, että hän ei voi vaikuttaa tilanteeseen omalla toiminnallaan. Kriisi voi aiheuttaa psykofyysisiä oireita, kuten unettomuutta, jatkuvaa väsymyksen tunnetta sekä somaattisia sairauksia. (Määttä 2002, 125.)

Vanhemmuus on koko elämän kestävä ihmissuhde, jossa lapsi toimii vanhempien yhdistävänä tekijänä myös eron jälkeen (Hokkanen 2005, 10). Eron jälkeen vanhempien roolit eriytyvät selkeästi (Kuronen 2003, 103–120). Riitaisissa erotilanteissa tarvitaan tukea lapsen huoltoon ja elatukseen liittyvissä asioissa. Sosiaalipalveluiden ja siellä työskentelevien ammattilaisten tulisi tukea vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta ja sitä kautta vanhemmuuden roolien uudelleen muotoutumista eron jälkeen. (Palmunen 2009, 61–78.)

2.2 Isyys ja sen eri ulottuvuudet

Isyyttä on olemassa varmasti yhtä monenlaista kuin on isääkin. Isyyteen kuuluu rakkaus, huolehtiminen, yhteiset kokemukset, kasvun ja kehittymisen seuraaminen ja niiden tukeminen. Isyyteen liittyy tunteiden kirjoa: iloa, surua, ylpeyttä, häpeää, pettymyksiä ja onnistumisia sekä monia muita tunteita.

Tarkastelemme tässä luvussa isyyttä Huttusen (2001) määrittelemien isyyden eri ulottuvuuksien (biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen) kautta. Ne voivat esiintyä yhdessä tai erillään. Juridinen ja biologinen isyys ovat isyyden yksinkertaisimmat muodot. Psykologinen ja sosiaalinen isyys eivät ole vain isyyden perusteella määrittyviä ominaisuuksia, vaan ne vaativat syntyäkseen

kiintymyssuhteen lapsen ja isän välillä. Tästä syystä nämä isyyden muodot vaarantuvat eron jälkeen. Käsitteet avataan alempana yksitellen.

Biologinen isyys tarkoittaa geneettisesti periytyvää suhdetta miehen ja lapsen välillä. Lapsen biologinen isä on siittänyt hänet ja siirtänyt näin ollen puolet geeniperimästään lapselle. (Huttunen 2001, 58–59.) Juridisella isyydellä puolestaan tarkoitetaan yhteiskunnan antamia oikeuksia sekä velvollisuuksia lapseen lain edessä. Juridinen isyys muodostuu avioliiton isyysolettamuksen, isyyden tunnustamisen ja vahvistamisen kautta. Avioliiton tuoma juridinen isyys on täysimääräistä silloin kun isä ei asu avioliitossa, on hänen vahvistettava isyyden tunnustamisen yhteydessä vielä erikseen huoltajuus- ja elatusvelvollisuus. (Huttunen 2001, 64–65.)

Sosiaalisessa isyydessä isä asuu ja elää arkea lapsen kanssa sekä antaa lapselle hoivaa ja huolenpitoa. Sosiaalinen isä näyttäytyy lapsensa kanssa julkisesti, myös sosiaalisissa tapahtumissa ja saa tällä tavoin ikään kuin muiden hyväksynnän lapsen isänä. Käytännön kannalta tarkasteltuna sosiaalinen isä on hyvin usein myös lapsen juridinen isä, mutta jaottelu näiden kahden eri käsitteen välillä on hyödyllinen, sillä nykyaikana monen isän suhde lapseensa on vain juridinen. (Huttunen 2001, 64–65.)

Psykologinen isyys tarkoittaa lapsen näkökulmasta isää, jota lapsi pitää isänään, johon hän turvautuu ja johon hänellä on muodostunut tunnepohjainen sekä kokonaisvaltainen suhde. Psykologisella isällä on kasvatukseen liittyvää arvovaltaa ja lapsella on miehelle monia tunteisiin perustuvia merkityksiä. Tällaisissa tilanteissa isä kokee halua suojella, turvata, hoivata ja auttaa lasta, sekä viettää lapsen kanssa aikaa. Psykologiseen isyyteen kuuluu se, että lapsi ja isä kokevat yhdessäolosta aitoa iloa. Lapsen ja isän välille on näin ollen syntynyt kiintymyssuhde. Psykologinen isyys on kaikkein vaikeimmin saavutettavissa oleva isyyden muoto, koska se täytyy ansaita vain omalla käyttäytymisellä ja toiminnalla. Etäisyydessä korostuvat isyyden juridinen ja biologinen puoli elatusvelvollisuudesta johtuen, mutta psykologinen ja sosiaalinen isyys vaarantuu. Tämä johtuu lähivanhemman eli äidin tietoisesta tai tiedostamattomasta toimin-

nasta, jolla äiti rajoittaa tai estää isän ja lapsen tapaamisia tai yhteisen ajan viettämistä. (Huttunen 2001, 64–66, 100.)

2.3 Isän merkitys lapsen elämässä

Huttusen (2001, 151) mukaan oheneva ja vahvistuva isyys ovat isyyden erilaisuuden hahmottamis- ja ajattelumalleja. Huttunen tarkoittaa ohenevalla isyydellä ajattelutapaa, jonka mukaan isyys on kutistunut vain biologiseksi isyydeksi tai pelkästään juridiseksi isyydeksi, jossa psykologinen suhde lapseen jää heikoksi. Vahvistuva isyys on Huttusen mukaan ohenevan isyyden vastakohta. Siinä mies sitoutuu vanhemmuuteen, ja se myös näkyy hänen valinnoissaan arvojen, arjen ja ajankäytön suhteen. Oheneva isyys yleistyy suurelta osin avio- ja avoerojen kautta.

Huttusen (1999, 169–193; 2001, 163–164) mukaan perinteinen isän rooli 1960-luvulla ei antanut mahdollisuutta hoivaavan vanhemman roolin, koska isä oli usein poissa kotoa ja hänen osallistumisensa kotitöihin oli vähäistä. Isän rooli oli usein etäinen, tilanteita hallitseva, suoriutuva ja tunteita kontrolloiva. Perinteisesti äidin tehtävänä oli asettaa rajat, joiden mukaan isän tehtävä oli auttaa äitiä kuitenkin käymättä liian tunkeilevaksi. Avustavan isän rooli syntyi 1970-luvulla, jolloin isän rooli lasten- ja kodinhoidossa lisääntyi. Äidillä oli kuitenkin pääasiallinen vastuu. (Huttunen 2001, 164; Vuori 2003, 39–63.)

Isän rooli määrittyy edelleen vahvasti perinteisten sukupuolinormien perusteella, ja isä on usein perheen taloudellisesta turvallisuudesta huolehtiva osapuoli. Isällä on kuitenkin nykyään oikeus pitää perhevapaata ja vahvistaa sen myötä isän asemaa ja oikeutta hoitaa ja viettää aikaa lapsensa kanssa. Ne isät, jotka valitsevat perhevapaan ja jäävät kotiin, pystyvät luopumaan yhteiskunnan ja historian juurruttamasta isyyteen liittyvästä roolista taloudellisen turvan ja tuen tukipilarina. Tutkimuksissa on noussut esille, että tästä roolista luopuminen ja tasa-arvon ideologian hyväksyminen on helpompaa keskiluokkaan kuuluville miehille kuin työväenluokan taustan omaaville. (Närvi 2014, 91–113.)

Huttusen mukaan (2001, 171) hoivaisuus murtaa äidin ja isän roolijaon ja muuttaa aikaisempia mielikuvia sekä suhtautumistapoja isyyteen ja vanhemmuuteen. Hoivaisuuteen kuuluu olennaisesti isän läsnäolo heti lapsen syntymästä alkaen. Hoivaisuuteen kuuluu olennaisesti isän läsnäolo heti lapsen syntymästä alkaen. Tämä pitää sisällään varhaishoitoa, hoidon ja hellyyden antamista ja myöhemässä vaiheessa älyllisiä ja fyysisiä vuorovaikutusmuotoja. Lapsen hoitoa ei nähdä enää biologisesti vain naiselle ohjautuvana toimintana. Se nähdään hoitotyönä, johon opitaan ja kasvetaan kokemuksen kautta. Tämän lähestymistavan mukaan isä voi oppia täyttämään lapsen tarpeet, eikä lapsen hoidon ja hoivan jakamiseen äidin kanssa näin ollen ole olemassa todellisia esteitä. Huttunen toteaa, että nykyään voidaan puhua naisen äitinä sekä miehen isänä antamasta hoivasta. Ja hoivaisuuden edellytyksenä on jaettu vanhemmuus, joka ei jakaudu sukupuolisidonnaisiin rooleihin, vaan syntyy arjen vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa.

2.4 Isän asema erotilanteessa

Suomessa äidistä tulee edelleen usein lähivanhempi. Vuonna 2015 tehtiin 47 650 lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeutta koskevaa sopimusta, joista 33 479 koski lapsen huoltoa. Lapsen asumisesta äidin luona laadittiin 15 169 sopimusta ja vastaavasti lapsen asumisesta isän luona 2 992 sopimusta. Tapaamisoikeudesta laadittiin yhteensä 22 398 sopimusta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.)

Erotilanteissa isän asema on usein äitiä heikompi. Eron jälkeen isä joutuu usein luopumaan perinteisestä isyydestä, joka pitää sisällään biologisen, juridisen, sosiaalisen ja psykologisen isyyden. (Huttunen 1999, 169–193.) Sund (2005, 18–19) toteaa *Ero! Selviytymisopas miehelle* -teoksessaan, että isä joka on osallistunut suhteen aikana lapsen huoltoon ja hoivaan tyytyy erotilanteessa helposti etävanhemman rooliin. Tämä ratkaisu syntyy äidin ja lastensuojelun ammattilaisten kanssa, vaikka isä saattaa kokea, että tällöin lapsen etu ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Eroavan miehen luottamus oikeus- ja sosiaalijärjestelmän puolueettomuuteen on lähes olematonta. Sundin (2005, 18–

19) mukaan erokriisin aikana tehdään hätäisiä ratkaisuja, joiden selvittäminen ja muuttaminen ovat jälkeinpäin erittäin haastavia.

Eron kokenut isä voi joutua oman sosiaalisen piirinsä arvosteluiden ja syytösten kohteeksi. Sund (2005, 20–21) tuo esiin, että isä saattaa kokea arvostelua sekä tarvetta todistella itseään ja omaa kelpoisuuttaan isäksi esimerkiksi sosiaalitoimelle ja oikeuslaitokselle. Ero uhkaa isän oikeutta sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Ero saattaa vaarantaa lapsen ja isän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja muodostumassa olleen tai jo muodostuneen kiintymyssuhteen, vaikka lapsen etua ja oikeutta molempiin vanhempiin erotilanteessa korostetaan suomalaisessa lainsäädännössä ja sosiaalialan ammattilaisten puheissa. Kuitenkin Sundin mukaan nämä toteutuvat käytännössä erittäin harvoin. Huttunen (2001, 118) toteaa, että äidistä tulee etävanhempi yleensä vain painavista syistä, joita voivat olla esimerkiksi äidin mielenterveyteen tai päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat.

Erotilanteissa kaikkien osapuolten arki muuttuu. Vanhempien pitäisi kuitenkin pyrkiä siihen, että lapsen etu toteutuu. Erossa parisuhde päättyy, mutta vanhemmuus jatkuu. Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että isä haluaa säilyttää eron jälkeen sosiaalisen ja psykologisen isyyden. (Broberg & Hakovirta 2014, 114–126 ; Sund 2005, 20–21.)

2.5 Huoltajuussopimus

Lapsen huoltajuus määräytyy avioliiton, vanhempien välisen sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksellä. Lapsen huollolla tarkoitetaan lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen turvaamista siihen asti kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. (Nystén 2015, 116). Lapsen huoltajina toimivat hänen vanhempansa tai henkilö, jolle huolto on uskottu. Huoltaja vastaa lapsen kasvatuksesta, hoidosta, henkilökohtaisista asioista sekä asuinpaikasta. Huoltajalla on oikeus saada tietoa lastaan koskevista asioista eri viranomaisilta. Huoltomuoto ei vaikuta kummankaan huoltajan verotukseen tai sosiaaliturvaan, eikä näin ollen vaikuta velvollisuuteen huolehtia lapsen elatuksesta. Huoltomuodolla ei ole myöskään vaiku-

tusta lapsen oikeuteen tavata muualla asuvaa vanhempaansa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.a.)

Eri huoltajuusmuodot ovat useimmiten vanhemmille tuntemattomia asioita. Laki antaa kuitenkin vanhemmille toimintaraamit ja vanhemmat huolehtivat sopimuksen käytännöistä. Huoltajuutta päätettäessä vanhempien tulisi tarkastella juridisia ja tunne-elämän eroavaisuuksia. Vanhempien olisi myös hyvä ymmärtää, että huoltoratkaisu vaikuttaa eron jälkeiseen vanhemmuusyhteistyöhön. (Penttilä; Marttila 1999, 78–79.)

Yhteishuollolla tarkoitetaan vanhempien yhteistoimintaa, jolloin vanhemmat päättävät yhdessä lapsen asioista. Käytännön elämään yhteishuoltajuus tuo juridisia velvoitteita (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.b.) Seuraavasta taulukosta ilmenee kuinka moninaisista asioista vanhempien tulee kyetä sopimaan heidän lapsensa edun toteutumisen kannalta.

TAULUKKO 2. Yhteishuollossa huoltajat päättävät yhdessä lapsen

Yhteishuollossa huoltajat päättävät yhdessä lapsen	
· hoidosta	· kasvatuksesta
· asuinpaikasta	· kansalaisuudesta
· äidinkielestä	· nimestä
· uskonnosta	· terveydenhuollosta
· päivähoidosta/ koulunkäynnistä	· passista sekä muista lapsen henkilökohtaisista asioista

Lähde: THL- Lastensuojelun käsikirja

Ollessaan lapsen ainoa huoltaja yksinhuoltajuudessa voi toinen vanhempi tehdä kaikki lasta koskevat päätökset yksin ilman toisen huoltajan suostumusta. Vi-

ranomaisilla on tällöin oikeus antaa lasta koskevia tietoja toiselle vanhemmalle ainoastaan huoltajan luvalla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.c).

2.6 Tapaamissopimus

Tapaamisoikeuden perustana on lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä etävanhempaansa. Tapaamisoikeus kohdistuu lapsen juridiseen vanhempaan, jolloin huoltajuussuhteella ei ole merkitystä. Toisella vanhemmalla mahdollisesti oleva yksinhuoltajuus ei kuitenkaan poista etävanhemman ja lapsen välistä tapaamisoikeutta. Lapsen edun vaatiessa vanhemman oikeus tavata lasta väistyy. Tapaamisoikeuslaissa ei ole määritelty isovanhempien tai muiden lapsen sukulaisien tapaamisoikeudesta, joka heikentää lapsen asemaa (Nystén 2015, 131–132.)

Tapaamisoikeus ei takaa lapsen ja etävanhemman tapaamisia, vaan eron jälkeen vanhempien tulee laatia lastenvalvojalla tapaamissopimus, joka vahvistetaan kunnan sosiaalilautakunnassa. Sopimuksessa tulee sopia tarkasti ja yksityiskohtaisesti milloin etävanhempi tapaa lasta ja miten tapaamiset toteutetaan. Sopimusta laadittaessa tulee aina muistaa, että kyse ei ole vanhempien oikeudesta, vaan ohjenuorana tulisi aina olla lapsen edun toteutuminen. Säännöllisten tapaamisten toteutuminen mahdollistaa etävanhemman ja lapsen suhteen jatkumisen. Riitojen välttämiseksi tapaamissopimukseen tulee kirjata myös tapaamisten tarkat päivä- ja kellonajat, loma-ajat, missä tapaamiset toteutetaan, kumpi vanhemmista kuljettaa lapsen tapaamisiin ja tarvittaessa myös muista yksityiskohdista. Joskus lähivanhempi voi vaatia etävanhempaa tapaamaan lasta valvotuissa tai tuetuissa tapaamisissa. Tällöin määräys tulee vaatia käräjäoikeudelta. (Nystén 2015, 131–137.) Tällaisessa tilanteessa etävanhemman tulee hakea sopimuksen täytäntöönpanoa tuomioistuimelta, ellei lastenvalvojan ja sosiaalityöntekijän keinoilla kyetä löytämään yhteisymmärrystä vanhempien välillä.

Tuoreessa erossa vanhemmilla voi olla yhteisymmärrys tapaamisten järjestelyistä, mutta tällaisissa tapauksissakaan tapaamissopimuksen tuomaa juridista

turvaa ei tule unohtaa tai jättää tekemättä kirjallista tapaamissopimusta. Tapaamissopimusta tehtäessä on huomioitava, että myöhemmin lähivanhempi voi estää etävanhempaa tapaamasta lasta laaditun sopimuksen mukaisesti. (Penttilä; Yli-Marttila, 1999, 81–82.)

2.7 Olosuhdeselvitys

Käräjäoikeus pyytää olosuhdeselvityksen tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pääse yksimieliseen sopimukseen lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Olosuhdeselvitys voidaan pyytää myös sellaisissa tilanteissa, joissa on syytä olettaa, että asian ratkaisu vanhempien sopimalla tavalla on vastoin lapsen etua. Mikäli lapsen huolto määrätään vanhemman ohella tai sijasta muulle tai muille henkilöille on selvityksen tekeminen erittäin aiheellista lapsen edun kannalta.

Olosuhdeselvitys tehdään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa. Tuomioistuin hankkii selvityksen sen kunnan sosiaalilautakunnalta, jossa lapsella, lapsen vanhemmilla, huoltajalla tai huoltajaksi ehdotetulla on asuinpaikka. Mikäli tällaisella henkilöllä ei ole Suomessa asuinpaikkaa selvitys hankitaan sen kunnan sosiaalilautakunnasta, jossa henkilö oleskelee. Selvitystä ei kuitenkaan hankita, jos on ilmeistä, ettei se ole tarpeellista asian ratkaisemisen kannalta. Sosiaalilautakunnan on tarjottava vanhemmille tarvittavaa apua sopimuksen tekemiseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017.d.)

Olosuhdeselvityksen tarkoituksena on antaa tietoa lapsen huollon eri vaihtoehtoista, asumisesta, tapaamisista, sekä siitä mikä näiden merkitys on suhteessa lapsen kehitystasoon ja ikään. Vaikka asia on jo oikeudessa, vanhempien on mahdollista sopia sopuratkaisusta. Selvityksen tarkoituksena on lapsen mielipiteen selvittäminen sekä kuuleminen niin että, lapsi ei koe olevansa asiassa ratkaisijan roolissa. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983).

3 VIERAANNUTTAMINEN

Vieraannuttamisella tarkoitetaan toisen tai molempien vanhempien lapseen kohdistamaa toimintaa, jonka tarkoituksena on vieraannuttaa lapsi toisesta vanhemmasta. Vieraannuttamisen määrittely on haastavaa eikä sille ole olemassa yhtä kiistatonta määritelmää. Vieraannuttamisen määritelmille on yhteistä se, että vieraannuttamistoiminta on tavoitteellista, joka voi tapahtua osin tiedostamatta tai tietoisesti parisuhteen aikana, eron hetkellä tai vasta vuosia eron jälkeen. Tämän seurauksena lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde voi heikentyä tai jopa katketa kokonaan. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 18–19, 27.)

Vieraannuttaminen on henkistä väkivaltaa, joka vaikuttaa aina vanhempaan ja lapseen, sekä heidän keskinäiseen suhteeseen. Toiminta voi olla esimerkiksi yhteydenpidon tai tapaamisten rajoittamista tai estämistä. Vanhempi voi pyrkiä luomaan lapselle kielteisen mielikuvan toisesta vanhemmasta, jonka lapsi voi omaksua. (Häkkänen-Nyholm 2010).

Vieraannuttajavanhemman läheiset saattavat antaa tukensa vieraannuttamiselle. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 18–19). Hannuniemi (2015) toteaa väitöstudiosuhteissaan, että vieraannuttava vanhempi voi koota vieraannuttamisen tueksi laajan verkoston, jolloin mukana voi olla myös lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Vieraannuttajavanhempi saattaa päästää lähelleen ainoastaan sellaiset henkilöt, jotka hyväksyvät vieraannuttamisen. (Jousmäki & Kosonen 2009, 237.)

3.1 Vieraannuttamisen kolme tyyppiä

Vieraannuttaminen jaetaan useissa tutkimuksissa kolmeen eri tyyppiin. Luokittelu perustuu vieraannuttamisen vakavuusasteeseen. (Ward & Harvey 1993). Lievässä tapauksessa lapsi kokee stressiä vieraannutettavan vanhemman tapamisesta, mikä ilmenee sanallisena tapamisen vastustamisena. Tästä huolimat-

ta lapsi kuitenkin suostuu usein tapaamiseen. Lapsi voi kokea toisen vanhemman kielteisenä, jos toinen vanhempi on mustamaalannut hänet. Tähän ei kuitenkaan yhdisty pelon tunnetta, joten tapaamiset toteutuvat. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 39).

Keskivaikeassa vieraannuttamisessa lapsi joutuu ylläpitämään kahta erilaista maailmaa ja muokkaamaan omaa toimintaansa sen mukaan, kumman vanhemman luona hän on. Lapsi voi käyttäytyä vieraannutettavaa vanhempaa kohtaan vieraannuttajavanhemman läsnä ollessa törkeästi, jopa väkivaltaisesti. Vieraannuttajavanhempi voi palkita lapsen tästä käyttäytymisestä. Lapsi rauhoittuu yleensä vieraannuttajavanhemman poistuttua. Vaihtotilanteessa vieraannuttajavanhempi voi yrittää manipuloida lasta korostamalla, ettei toista vanhempaa ole pakko tavata, ellei lapsi halua sitä. Tämä voi johtaa siihen, että lapsi ajattelee vieraannuttajavanhemman olevan tyytyväinen ja onnellinen, jos lapsi ei halua tavata toista vanhempaa. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 39.)

Erittäin vaikeassa vieraannuttamisessa tapaamiset saattavat loppua kokonaan, koska lapsi ei halua tavata tai olla tekemisissä vieraannutettavan vanhemman kanssa. Tilanteissa, joissa lapsi suostuu tapaamaan vieraannutettavaa vanhempaa, kyseessä ei ole lapsen aito halu tapaamiseen ja suhtautuminen saattaa olla vihamielistä. Toisaalta vieraannuttajavanhempi saattaa pakottaa tai pyytää lasta tapaamaan toista vanhempaa saadakseen tietoa toisesta vanhemmasta lapsen avulla. Tapaamisissa lapsi voi käyttäytyä tarkoituksellisesti sopimattomasti saadakseen tapaajavanhemman kokemaan itsensä kykenemättömäksi vanhemmaksi. (Gardner 1998.)

3.2 Vieraannuttamisessa käytetyt toimintatavat

Toimintatapojen kirjo on vieraannuttamisessa erittäin laaja ja vieraannuttajalla on käytössään hyvin erilaisia keinoja ja tapoja, joilla hän pyrkii kääntämään lapsen toista vanhempaa vastaan. Valittu toimintatapa voi olla riippuvainen esimerkiksi lapsen iästä ja vieraannuttajavanhemman persoonallisuudesta. Vieraannuttaminen voi olla intensiivistä ja pitkäkestoista lapsen elämää määräävää

tai hiljalleen etenevää tilannesidonnaisesti tapahtuvaa käyttäytymistä, joilla vieraannuttaja sitoo lapsen mukaan katkeruuden ja koston tunteisiin. Keinot jotka kohdistuvat lapsen manipulointiin ovat erittäin tehokkaita vieraannuttamistilanteissa. Vieraannuttaja voi uhata lasta henkisellä, fyysisellä tai taloudellisella väkivallalla, joiden avulla hän pakottaa lapsen valitsemaan vanhempiensa väliltä. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 21–28.)

Vieraannuttamista tavoitteleva vanhempi ei suostu olemaan yhteydessä toiseen vanhempaan, eikä hän myöskään kannu huolta siitä, ettei lapsen ja vanhemman tapaamiset toteudu. Vieraannuttaja ei myöskään ole millään tapaa kiinnostunut lapsen toista vanhempaa koskevista positiivisista kokemuksista tai muistoista. Toiminnalle on myös tyypillistä, ettei vieraannuttajavanhemman kotona puhuta ollenkaan toisesta vanhemmasta tai jos puhutaan, niin ainoastaan kielteiseen ja halveksivaan sävyyn. (Ward & Harvey. 1993, 30–40.)

3.3 Vieraannuttamisen vaikutus tapaajavanhempaan

Vieraannuttaminen aiheuttaa tapaajavanhemmalle voimakasta turhautuneisuutta ja toivottomuutta. Tapaajavanhemmat ovat menettäneet vanhemmuuteen kuuluvan auktoriteettiaseman lapseen, jolloin vanhemmuuden roolin kaventuessa toimiminen lapsen kanssa hankaloituu ja vanhempi kokee olevansa täysin lapsen armoilla. Tämä johtaa siihen, ettei tapaajavanhempi uskalla kyseenalaistaa lapsen päätöksiä ja mielipiteitä, koska vanhempi pelkää lapsen kielteistä reagoimista ja lapsen katkaisevan yhteydenpidon kokonaan. Kasvatuksellinen suhde voi ajautua kaaokseen, jolloin lapsi voi toimia ilman ohjausta, kuria ja järjestystä. Tapaajavanhemmat ovat kokeneet, että lapsi voi vieraannuttamistilanteessa valita haluaako hän tapaamista, määrittää tapaamisen keston ja olosuhteet. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 51.)

Eron jälkeen muuttunut tilanne ja vähentynyt yhteydenpito tapaajavanhempaan voivat aiheuttaa lapselle pelkoa ja ahdistusta. Tapaajavanhempi voi tehdä lapsen muuttuneesta käytöksestä erilaisia tulkintoja ja hän voi tulkita lapsen kielteisen reaktion johtuvan siitä, että lähivanhempi on luonut hänestä kielteisen ku-

van, pelotellut lasta tapaamisilla tai kokea, ettei lähivanhemmalla ole mahdollisuutta luoda lapseen turvallista suhdetta. (Savolainen 1984, 114–115.) Tapaajavanhemmat, joiden suhde lapseen on katkennut kokonaan, ovat myös kokeneet tilanteensa hyvin haasteelliseksi, koska he ovat menettäneet kasvatusroolinsa ja vuorovaikutussuhteensa lapseen. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 51.)

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että vieraannuttaminen ei ole vanhemman sukupuoleen sidottua toimintaa, sitä tapahtuu sekä äitien että isien osalta. Eroja ei ole vieraannuttamiseen käytetyissä toimintatavoissa. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 82; Sorokin 2014.) Tilastoja tarkastellessa on huomioitava, että lähivanhempana toimii useimmiten äiti ja tapaajavanhempana isä. Vuonna 2005 eronneiden vanhempien tytöistä asui äidin kanssa 89,6 % ja isän kanssa 7,4 %. Pojista äidin kanssa asui 82,8 % ja isän kanssa 12 %. Taustalla vaikuttaa vahva kulttuurinen perinne, joka sanelee äidin toimivan lähihuoltajana. (Hannuniemi 2009, 233.)

3.4 Vieraannuttamisen vaikutus lapseen

Vanhempien väliset riita- ja syyttelytilanteet ovat ikäviä, koska lapsi haluaa samaistua molempiin vanhempiinsa ja kääntää vanhempaan kohdistuneet haukut itseään kohtaan. Vanhempien riitaisat välit voivat johtaa myös tilanteeseen, jossa lapsi kokee, että hänen tulee valita vanhempiensa väliltä. Vieraannuttaminen voi aiheuttaa lapsessa lojaliteettiriidan, joka ilmenee lapsessa epävarmuutena, ahdistuneisuutena ja syyllisyyden kokemuksina ja haavoittaa lapsen kykyä kehittää tasapainoista suhtautumista muihin ihmisiin. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 85–86.)

Lapsi kokee toiseen vanhempaan kohdistuneet haukut myös itseään kohtaan suunnattuna loukkauksena, joka vaikuttaa heikentävästi lapsen minäkuvaan. (Warshak 2012, 50–51). Lapsilla, jotka ovat altistuneet vieraannuttamiselle on esiintynyt seuraavia oireita: masentuneisuutta, syömishäiriöitä, päihteiden käytön lisääntymistä, turvattomuuden tunnetta, itseluottamuksen puutetta, sekä kohonnut riski sairastua paniikki- ja ahdistushäiriöihin. Vieraannuttamiselle altis-

tuneilla nuorilla ja lapsilla on esiintynyt tyypillisesti muun muassa vihan tunteita tapaajavanhempaa kohtaan, erilaisia perusteettomia pelkoja, psykosomaattisia oireita, kouluvaikeuksia, toistuvia itsesyytöksiä ja pakko-oireita. Edellä mainittujen lisäksi lapselle syntyy vääristyneitä muistoja toisesta vanhemmasta sekä menneisyydestä. Lapsi voi tämän seurauksena alkaa muokkaamaan mielessä kuviteltuja asioita todellisuudessa tapahtuneiksi, esimerkiksi ”isä huusi aina minulle”. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 44.)

Suomalaiset tutkimusjulkaisut sisältävät laajan katsauksen vieraannuttamista käsittelevään ulkomaiseen tutkimukseen. Eri tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että vieraannuttaminen vaikuttaa vakavasti lapsen psyykkiseen kehitykseen sekä turvalliseen kasvuun. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 44.)

Vieraannuttamisen aikaansaamat oireet voivat olla pitkäkestoisia ja jatkua vielä vuosien ajan. Ben-Ami ja Baker (2012) ovat tutkineet Yhdysvalloissa vieraannuttamisen psykologisia vaikutuksia ja niiden ilmenemistä aikuisiällä. Tutkimukseen osallistui 118 henkilöä, joista 70 henkilöä oli lapsuudessaan kokenut vieraannuttamista toiselta vanhemmaltaan. Loput 48 vastaajaa kertoi, etteivät he olleet kokeneet vieraannuttamista, vaan suhde molempiin vanhempiin oli säilynyt hyvänä eron jälkeen. Tutkimuksessa selvitettiin, onko vieraannuttaminen vaikuttanut henkilöiden omavaraisuuteen ja hyvinvointiin. (Ben-Ami & Baker 2012, 169–183.)

Tutkimuksesta selvisi, että vieraannuttamista kokeneilla vastaajilla on heikompi tulos omavaraisuuden osa-alueissa, joita tarkasteltiin rahan käytöllä ja koulu- ja työmenestyksellä. Tutkimuksessa tuodaan ilmi, että vieraannuttamista kokeneilla henkilöillä on vaikeuksia itsenäisten päätösten tekemisessä, koska he ovat lapsuudessaan tottuneet miellyttämään vanhempiaan. Tutkimuksen mukaan on tärkeää, että lapsi asettaa tavoitteita itselleen ja saa kehuja onnistumisesta. Hyvinvointia tarkasteltiin mittaamalla tutkimukseen osallistuneiden alkoholin käyttöä, masennusta, kiintymystä ja itsetuntoa. Vieraannuttamista kokenut lapsi kokee tulleensa hylätyksi toisen vanhemman taholta, joka näkyy aikuisiällä erilaisina masennusoireina. Kokemukset heikosta kiintymyssuhteesta heijastuvat ihmissuhteisiin liittyviin vaikeuksiin. Haastavat perheolot ja perhedynamiikan

sekavuus näkyy lisääntyneenä päihteiden käyttönä, sillä ne auttoivat tutkimuksen tuloksien mukaan poistamaan pahaa oloa. Kaikki nämä vaikuttavat heikentyneeseen itsetuntoon, kun vieraannuttamista kokenut ihminen on tottunut lapsuudessaan toimimaan muiden halujen ja mieltymysten mukaan. Tutkimus osoittaa, miten vieraannuttamisella on pitkällä aikavälillä tarkasteltuna negatiivisia vaikutuksia henkilön elämään. (Ben-Ami & Baker 2012, 169–183.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan isien kokemuksia siitä, millaisena äidin toiminta näyttäytyy vieraannuttamisessa. Lisäksi selvitetään, mitä vallitseva yhteiskunnallinen järjestelmän voisi tehdä vieraannuttamisen tunnistamiseksi. Tutkimuksen kohderyhmänä isät ovat mielenkiintoinen, koska heidän subjektiivisia kokemuksia ei ole juurikaan tutkittu. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta vieraannuttamisesta esimerkiksi opiskelijoiden, ammattilaisten ja vanhempien keskuudessa, joita aihe koskettaa.

Tutkimuskysymykset on jaettu kahteen yleisluonteiseen pääkysymykseen, joiden avulla tutkittava kokonaisuus hahmottuisi parhaiten (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 119).

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia subjektiivisia vieraannuttamistilanteita isillä on ollut ja mitä keinoja äidit ovat niissä käyttäneet?
2. Mitä vallitseva yhteiskunnallinen järjestelmä voisi tehdä vieraannuttamisen tunnistamiseksi isien näkökulmasta?

Yhteiskunnallisella järjestelmällä tarkoitetaan tässä yhteydessä lastensuojeluviranomaisia sekä oikeusjärjestelmää.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu ja tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivinen tutkimus. Sille on tyypillistä, että tutkija haluaa ymmärtää tutkittavaa kohdetta sekä tarkastella tutkittavaa aihetta yleisellä tasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 170–171). Kvalitatiivisessa tutkimuk-

sessä vallitsee ajatus, että haastateltavien yksityisissä kokemuksissa toistuu yhteinen kokemus. (Hirsjärvi ym. 2004, 171).

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tässäkin pyritään luomaan kuvaa todellisesta elämästä. Keskiössä on tutkittavien henkilöiden näkökulmat ja se, että heidän äänensä pääsee esille. Tutkimussuunnitelma tarkentui tutkimuksen edetessä, sillä täsmällistä kuvaa siitä, mitä haastattelutilanteissa tuli esiin, ei voinut tietää etukäteen. (Hirsjärvi ym. 2004, 152–155.) Tutkimusta ohjasivat kysymykset kuten: mitä, miksi ja miten, joiden tarkoituksena oli tuoda esiin nimenomaan ainutlaatuisia kokemuksia, ei niinkään yleistettävissä olevaa tietoa. (Kylmä & Juvakka 2007, 28–32.)

Teemahaastatteluihin päädyttiin, koska se tuottaa menetelmänä laajan aineiston. Se myös antaa tilaa haastateltavan kerronnalle, mutta tarvittaessa siinä voidaan esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2004, 197). Teemahaastattelun valitseminen tutkimuksen aineiston keräämiseksi mahdollisti haastateltavien omien kokemusten kuulemisen, monipuolisen aineiston, sekä mahdollisuuden syventää ja saada perusteluita aineistolle. (Hirsjärvi ym. 2009, 206).

Tutkimusprosessissa haastattelija luottaa haastateltavien kanssa käytyihin keskusteluihin ja omiin havaintoihinsa. Tavoitteena on ymmärtää tutkimukseen osallistuvien näkökulma tutkittavasta aiheesta, ja selvittää, mitä todellisuus on haastateltavien näkökulmasta. (Kylmä & Juvakka 2007, 28-32.) Tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita, tuoda esiin ainutlaatuisia kokemuksia sekä odottamattomiakin seikkoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157–158, 160.)

4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja aineiston hankinta

Tutkimuksemme on toteutettu osittain yhteistyössä Isät lasten asialla ry:n kanssa, jonka jäsenistö koostuu lapsista huolestuneista isistä ja asiaa tukevista kannatusjäsenistä. Tapasimme yhdistyksen varapuheenjohtajan Pasi Malmin ja saimme häneltä vahvistuksen tutkimuksemme tarpeellisuudelle. Yhdistyksen toiminnan tavoitteena on vieraannuttamisen sanktioiminen, huoltokiusaamisen

tunnistaminen ja estäminen. Yhdistys korostaa omassa toiminnassaan, että viranomaisten toimintaa, koulutusta ja valtuuksia on muutettava ja isien heikkoa asemaa parannettava. Yhdistys korostaa vanhempien kohtelun yhdenvertaisuutta ja vanhemmuuden tasavertaisuutta ja niiden toteutumisen valvonnan tehostamista. Yhdistys tähdentää, että nykyistä lakia on käytännössä noudatettava ja lain puutteet ja tulkinnanvaraisuudet on korjattava. Yhdistyksen mukaan tutkimusta lapsen huoltoon ja tapaamisiin liittyvissä asioissa on lisättävä. (Isät lasten asiassa ry.)

Tutkimuksen kohteena on ollut Isät lasten asiassa ry:n jäseniä sekä yksi tuttavapiiristä löytynyt isä. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet vieraannuttamista. Kvalitatiiviseen tutkimuksen haastatteluista saatava aineisto on usein laaja, jolloin pienempi otanta yleensä riittää tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimukseen haastateltiin seitsemää isää, joista viisi haastattelua toteutettiin kasvokkain, yksi vastasi haastattelukysymyksiin sähköpostilla, ja yksi haastattelu toteutettiin puhelimitse. Kaikki paitsi sähköpostilla toteutettu haastattelu nauhoitettiin ja litteroitiin.

Laadimme tiedotteen (liite 1) opinnäytetyöstä, jonka toimitimme yhdistyksen varapuheenjohtajalle. Hän jakoi tiedotetta yhdistyksen jäsenten keskusteluforumilla ja suljetussa Facebook-ryhmässä. Varapuheenjohtaja välitti meille opinnäytetyöstä kiinnostuneiden yhteystiedot. Haastattelut toteutettiin keväällä 2016 kahtena viikonloppuna huhti- ja toukokuussa Pasilan kirjastossa sekä erään yrityksen neuvottelutiloissa Helsingissä yksilöhaastatteluina.

4.4 Tutkimusaineistoin analyysi

Laadullisen tutkimuksen analyysissä on tyypillistä, että analyysi alkaa jo haastattelun aikana. Haastattelijat voivat tehdä jo haastatteluvaiheessa asioiden toistuvuudesta ja jakautumisesta huomioita. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 136).

Aineiston keräämisen ja aineiston litteroinnin jälkeen on tärkeää tehdä aineiston analyysi, joka selventää millaisia vastauksia tutkittavaan asiaan on saatu. (Hirs-

järvi ym. 2006, 209.) Aloitimme aineiston analyysin litteroimalla kaikki tallennetut haastattelut. Litteroitua tekstiä oli yhteensä noin 70 sivua. Litteroinnin jälkeen tuhositimme kaikki haastattelunauhoitukset, myös litteroidut haastattelumateriaalit tuhoataan opinnäytetyön julkistamisen jälkeen. Olemme pitäneet haastatteluiden nauhoitukset ja litteroinnit itsellämme, eikä kenelläkään ulkopuolisella ole ollut mahdollista nähdä aineistoa.

Aineiston analyysin avulla on tarkoitus selkeyttää aineistoa, jotta tutkittavasta aiheesta voidaan tehdä mahdollisimman luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysillä aineisto pyritään saamaan selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Aineiston analyysi jaetaan kolmivaiheiseksi prosessiksi: 1. aineiston pelkistämiseen 2. aineiston ryhmittelyyn 3. teoreettisten käsitteiden luomiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.)

Aloitimme aineiston analyysin lukemalla litteroitua tekstiä useita kertoja, sekä perehtymällä sen sisältöön. Aineiston lukemisen jälkeen aloimme etsiä aineistosta vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Ilmaisuja etsiessä hyödynsimme värikoodausta ja merkitsimme tietyt ilmaisut vastaamaan tiettyä kysymystä, joka helpotti olennaisen tekstin hahmottumista.

Ensimmäisen osion avulla saimme aineiston tiivistettyä ja karsittua tutkimuksen kannalta kaiken epäolennaisen tekstin pois, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiä. Seuraavaksi siirryimme aineiston ryhmittelyyn, jossa perehdyimme yksityiskohtaisemmin värikoodattuihin ilmaisuihin. Tätä tehdessämme meidän oli pohdittava, mitkä ilmaukset vastaavat toisiaan ja onko käsitteiden välillä eroavaisuuksia. Samalla meidän tuli ryhmitellä samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut omiksi alaluokiksi, jolloin aineisto tiivistyi tiiviimpään muotoon. Viimeisessä vaiheessa eli teoreettisten käsitteiden luomisessa yhdistimme alaluokat, jolloin niistä muodostui yläluokkia. Luokkien koontia tehdessämme erottelimme tutkimuksemme kannalta olennaisen tiedon sekä muodostimme teoreettisia käsitteitä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa esittelemme tutkimustuloksia tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkimustulokset pohjautuvat isien haastatteluiden analysointiin. Tutkimuksen tulokset esitetään tutkimuskysymysten avulla ja niitä rikastutetaan suorilla haastattelu lainauksilla aineistosta. Haastateltavat on merkitty tunnuksella i (isä) ja numeroitu satunnaisesti 1–7.

On huomionarvoista, että seitsemästä haastateltavasta vain yksi isä on lähivanhempi. Neljällä isällä on yhteishuoltajuus. Kolmella haastateltavalla isällä ei ole tällä hetkellä vieraannuttamisesta johtuvista syistä mahdollisuutta tavata lapsia ollenkaan. Tutkimukseen osallistuneista neljä isää tapaa lapsia säännöllisesti.

5.1 Äidin toiminta vieraannuttamisessa isien näkökulmasta

Tutkimuksessa mukana olleet isät olivat kokeneet vieraannuttamista jo suhteen aikana ja erityisesti eron jälkeen. Ennen eroa isät kokivat olleensa kelpoja vanhempia (i1,i2,i3,i4,i5,i6). Isät kuvailivat kokeneensa, että äidit osoittivat omalla käyttäytymisellään olevansa lapselle tärkeämpiä vanhempia kuin isä (i4,i5,i6,i7). Äidit olivat hakeutuneet turvakotiin heti eron jälkeen (i1,i2,i3). Yksi isä kertoi haastattelussa, että lasten äiti oli tehnyt itselleen jäljet pahoinpitelystä ja hakeutunut tämän jälkeen lasten kanssa turvakotiin. Isien kokemuksista kävi ilmi, etteivät äidit olleet noudattaneet tapaamissopimusta, jolloin lapsen ja isän tapaamiset eivät olleet toteutuneet. Äidit olivat käyttäneet erilaisia syitä tapaamisten perumisiin (i1,i2,i3). Tapaamisia oli peruttu useasti vetoamalla lapsen väsymykseen ja/tai terveyssyihin. Syynä oli käytetty myös, ettei lapsi halua tulla isän luo. Äiti esimerkiksi poistui lasten kanssa yhteisestä kodista kertomatta mihin on menossa isän tultua töistä kotiin.

Kun lapset olivat vielä pieniä, lasten äiti osoitti käytöksellään hyvin selvästi, kuinka hän on lapsille isää tärkeämpi vanhempi. Minusta vieraannuttaminen ilmeni selvästi ihan arjessa: kun saavuin töistä autolla kotiin, lasten äiti otti lapset mukaansa, ja he lähtivät autolla

useiksi tunneiksi pois. En ole vielääkään saanut selvää vastausta siihen, minne hän lapsia vei. Puheessaan lasten äiti käytti usein käsitettä 'minä ja lapset'. Selvää on ollut myös se, että lasten äiti on mustamaalannut uutta perhettäni lapsille. Tämä on sinänsä outoa, sillä hän itse halusi eroa.(i4)

Osa haastateltavista kertoi kokeneensa, että äiti oli kiristänyt isää palamaan takaisin luokseen tekemällä lastensuojeluilmoituksia. Haastatteluissa kävi ilmi myös, että äiti oli tehnyt isästä perättömiä rikosilmoituksia (i1, i2). Kolmesta haastattelusta kävi ilmi, että äiti oli syyttänyt isää lasten sekä itsensä pahoinpitelystä ja uhkailusta. Yksi haastateltava isä kertoi, että äiti oli syyttänyt isää saatananpalvonnasta sekä joukkotuhon suunnittelusta ja ilmoittanut näistä poliisille sekä lastensuojeluviranomaisille.

Isät kertoivat äidin mustamaalanneen heitä viranomaisille ja isän lähipiirille (i1,i2,i3,i4). Yksi haastateltavista oli menettänyt mustamaalauksen vuoksi luottamustehtävänsä. Haastatteluista nousi esille, että äidit myös järjestivät omia itse määrittelemiään valvottuja tapaamisia, jolloin isä sai tavata lastaan äidin ystävän, tai isän oman vanhemman läsnä ollessa. Haastateltava kertoi, että äiti oli tarkkaillut isän ja lapsen välistä yhteydenpitoa.

Mulla on oikeuden väliaikaismääräys, että skypeillä jutellaan yhtenä päivänä viikossa, piti olla näköyhteydellä, mutta se ei ole me vaan chatataan. Siellä on ollut kamera rikki, ja oon sanonut että lähetän uuden kameran, mutta ei. Se on sit vaihtelevaa, että miten se on paikalla sen pitäis olla kello X, mutta se on yleensä tullut tunnin tai puolitoista tuntia myöhässä.i6.

Isät olivat myös kokeneet, että heidän tulisi päivystää puhelinta jatkuvasti, odottaen milloin lapsen tapaamiset sopisivat. Yhdessä haastattelussa nousi esille, että lapsen ollessa tapaamassa isää äiti oli laittanut yhden illan aikana isälle 20 tekstiviestiä. Kolmesta haastattelusta kävi ilmi, että äiti oli muuttanut lapsen kanssa eri paikkakunnille useita kertoja (i1,i2,i7). Isät kokivat, että muuttamisella on haluttu hankaloittaa tapaamisasioiden etenemistä. Isien kokemuksen mukaan äidit pyrkivät kontrolloimaan tapaamisia esimerkiksi muuttamalla tapaamisaikoja. Haastatteluissa ilmeni yhden isän ihmetelleen asumistuen alenemis-

ta. Hänen selvittäessä asiaa kävi ilmi, että äiti oli siirtänyt lasten osoitteet itselleen vaikka lapset asuivat isän luona.

Yksi vieraannuttamisen keinoista oli jättää kertomatta lapsen terveyteen liittyviä asioita isälle. Äiti oli esimerkiksi vienyt lapsen lääkäriin, josta seurasi vuoden mittainen hoitosuhde ilman, että isällä oli tietoa asiasta. Isä ei saanut tietoa lapsen äidiltä vaan tämä käski olemaan yhteydessä viranomaisiin.

Silloin kun tää vieraannuttaminen alkoi, äiti vei lapsen paikkakuntansa lasten psykiatriselle että hän on isän pahoinpitelyn uhri, häntä hoidettiin siellä vuoden ajan isän pahoinpitelemänä, ennen kun joku älysi soittaa mulle. Mä sain puhelun lääkäriltä, että me aloitettaisiin nyt semmonen lääkitys, niin mikä ja missä? Oli aika hiljaista kun ne tajus, että olis voinut olla yhteydessä toiseenkin huoltajaan. Meillä oli yhteishuoltajuus.(i1)

Haastatteluista nousi esille, että äiti oli lähes poikkeuksetta uhannut hakea yksinhuoltajuutta eron jälkeen (i1,i2,i3,i4,i5,i6,i7). Haastateltavat isät kertoivat varsinaisten erojen olleen sopuisia, mutta isien kokemuksen mukaan heidän elämässään tapahtunut isompi muutos tai eteenpäin pääseminen omassa elämässä oli aiheuttanut kostoiskun äidiltä. Isien kokemusten mukaan äitien toiminta näyttäytyi katkerana sekä kostonhaluisena.

5.2 Yhteiskunnalliset kehittämistarpeet

Isät kertoivat haastatteluissa, että lastensuojeluviranomaisille tulisi järjestää lisäkoulutusta vieraannuttamisesta sekä neuvottelutaidoista, jolloin viranomaiset voisivat toimia tasa-arvoisemmin.(i1,i2,i3,i5,i6,i7.)

Lastensuojelun työntekijät ovat isien mielestä vaikeasti tavoitettavissa ja heidän on ollut mahdollista varata aika aikaisintaan kuukauden – kolmen kuukauden päähän. Kahden haastateltavan isän mielestä käräjäoikeudessa turvataan liikaa sosiaaliviranomaisten tekemiin kirjauksiin, ja tuomari toimii ainoastaan lei-

masimena. Viidestä haastattelusta nousi esille, että isät eivät olleet kokeneet tulleen kuulluksi lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Asuinpaikkakuntani lastensuojelu kahden lapsen kohdalla, kun tein lastensuojeluilmoituksia ja juttelin niiden kanssa silloisesta tapauksesta, mä huomasin kertovani kolmatta kertaa samoja asioita ja ne sano joka kerta, että miksi et ole aikaisemmin kertonut. Mitään ei kirjattu ylös mitä sanottiin, mä jouduin tekeen niitä lastensuojeluilmoituksia, itse asiassa toiselta paikkakunnalta tehtiin ensimmäisen kerran viranomaisten toimesta ja ne muuttivat pakoon kolmannelle paikkakunnalle, jonka lastensuojelu oli silleen mitä sä oikeen haluut, jouduin vaatimalla vaatimaan että mä pääsin sinne juttelemaan tästä tilanteesta.(i1)

Tuloksista nousi esille, että isien mielestä vanhemmuuden tukeminen oli jäänyt hyvin vähälle. Kuusi isää toivoi, että lastensuojeluviranomaiset suhtautuisivat vanhemmuuteen sukupuolineutraalisti. (i1,i2,i2,i4,i5,i6,i7). Isät kertoivat toivovansa, että jatkossa sukupuolineutraali suhtautuminen tukisi myös lapsen edun toteutumista. Haastateltavien mielestä lastensuojelussa tulisi olla töissä enemmän miehiä, joka mahdollistaisi myös isän näkökulman havaitsemisen. Isät kokivat vahvasti, että lastensuojelun työntekijät olivat äitien puolella ja ostivat äidin tarinan (i1,i2,i3,i5,i6,i7). Isien mukaan he eivät olleet saaneet puolueetonta kohtelua. Viiden haastateltavan kokemuksista nousi esille, että äidin kertomat asiat otettiin totena eikä niihin haluttu edes kuulla isän näkökulmaa.

Sit kävi ilmi, että tää ex pahoinpiteli lapsia. Ja mä otin kuvia niistä jäljistä ja käytiin lääkärissä ja tein lastensuojeluilmoituksia, mutta mihinkään ei reagoitu millään tavalla. Ja tuota, sit loppujen lopuksi päiväkodista reagoitiin. Ja äiti tunnusti pahoinpidelleensä ja sai siitä rangaistuksen, jonka jälkeen hän aloitti vieraannuttamisen eli alkoi sitten mustamaalaamaan mua ja esti lasten tapaamiset tällä tavoin. Otettiin viranomaiset siihen mukaan ja sit oli viranomais armeija vastassa ja niille ei voi mitään, siinä vaiheessa. Hän syytti perättömästi pahoinpitelyistä ja siihen meni 2,5v ennen kuin se meni oikeuteen.(i2).

Kolme haastateltavista oli pyytänyt toistuvasti lastensuojelun työntekijöitä mukaan tapaamisiin, jotta he näkisivät, millainen suhde isän ja lapsen välillä on. Lopulta tapaamisen toteuduttua sosiaaliviranomaiset olivat todenneet, että isän ja lapsen suhde näyttäytyy tapaamisissa normaalina.

Opettaja 1-2 luokalla on tehnyt aika monta lastensuojeluilmoitusta ja tuota tää on aika hauska kun mulla on tällänen tietojensaantioikeus oikeuden kautta, mutta kukaan ei kerro mistä ja miten mä voin sitä tietoa kysyä. Mulle ei edes kerrota mikä on lapsen koulu. Alanko mä niinku soitteleen kaupungin kouluja läpi ja kyseleen onko tämmönen lapsi siellä. Ja sitten ne ei voi kertoa, ennen kun lähetän niille todistuksia ja puhumattakaan näistä sairauksista kun en tiedä missä sairaalassa on hoidettu kun en tiedä, että hän on sairaalassa. (i6)

Isien kokemuksista nousi esille, että tietoa lapsesta ja häntä kokevista asioista oli haasteellista saada, vaikka iseillä oli siihen oikeus. He kokivat haasteelliseksi löytää tietoa erosta ja siihen liittyvistä käytännöistä. Osa isistä koki, että he eivät olleet saaneet viranomaisilta tietoa ja tukea tilanteessa, vaan kaikki tieto ja mahdollinen tuki oli etsittävä itse. Haastatteluista nousi esille, että kuusi seitsemästä isästä ei ymmärtänyt olosuhdeselvityksen tekemisen merkityksellisyyttä ja he kokivat sen turhaksi, koska siitä ilmoitetaan etukäteen.

Jokainen ehtii tehdä siivouksen ja osaa esittää asiallista muutaman tunnin ajan (i1)

Olosuhdeselvityksen tarkoitus koettiin isien mukaan niin, että sen tarkoituksena oli kartoittaa se, että oliko lapsella katto pään päällä. Vaikka viranomaiset olivat todenneet isän pystyvän tarjoamaan lapselle hyvää hoitoa ja huolenpitoa, koki osa haastateltavista, etteivät sosiaaliviranomaiset lähteneet siitä huolimatta puoltamaan isän lähivanhemmuutta.

Haastateltavat olivat kokeneet, että lastensuojelun tehtävä olisi tukea vanhemmuutta ja perhettä eikä keskittyä pohtimaan, kuka on syyllinen ja syytön. (i1,i2,i3,i4,i5,i7). Isien mukaan lastensuojelun pitäisi toimia niin, että se ei asetu kummankaan vanhemman puolelle. Kokemuksista nousi kuitenkin esille selvästi, että äidin oikeuksia painotetaan vahvasti ja lastensuojelu ostaa äidin kertomukset. (i1,i2,i3,i5,i6,i7).

Isät kokivat lastensuojelun toimivan hitaasti ja sen koettiin osaltaan edesauttavan vieraannuttamista. Kuusi haastateltavasta isistä koki, ettei heitä ollut otettu mukaan prosessiin heti eron jälkeen. (i1,i2,i3,i5,i6,i7). Osa haastateltavista kertoi, että heidän piti todistella omaa syyttömyyttään ja kelvollisuuttaan isäksi eron

jälkeen myös sosiaaliviranomaisille, vaikka ennen eroa he olivat kokeneet olleensa kelvollisia ja luotettuja vanhempia myös äitien puolelta. Haastateltavilla oli vahva kokemus, että eron jälkeen he menettivät kelpoisuuteensa isäksi.

Vanhempien lasten äiti on muuttanut kolmen vuoden aikana 13 kertaa, koska hän jättää aina vuokran maksamatta ja käyttää rahat päihteisiin, asunnoton ja lasu hankkii aina uuden asunnon. Tätä on lastensuojelun mielestä ok. Lastensuojelulla on tieto, että äidillä on päihdeongelma, ei hoida laskuja silti lapsilla on parempi olla äidin luona eikä mulla ole oikeutta tavata lapsia vielääkään. (i1)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Opinnäytetyön anti vieraannuttamista koskevaan tietoon ja työn uskottavuus

Tutkimusmenetelmän luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin toteutumisella, eli onko tutkimuksessa tutkittu, sitä mitä on luvattu. Pätevyyttä eli reliabiliteettia voidaan tarkastella arvioimalla tutkimustulosten toistettavuutta.

Kvalitatiivisen tutkimuksen arvioinnissa on tärkeää tarkastella kokonaisuutta. Tarkastelun kohteina voidaan pitää aineiston keruuta ja sen menetelmiä, tutkimuksen kestoa, tutkijan ja tiedonantajan suhdetta, aineiston analyysia, tutkimuksen raportointia sekä tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.) Opinnäytetyön tulisi lisäksi palvella sellaista aihetta, joka tukee tekijän omaa ammatillista kasvua, ja jonka tulokset mahdollistavat pohdinnan eri teemojen syventämiselle. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 184.)

Tutkimusta suunnitellessa pohdimme tarkasti tutkimuskysymyksiä ja tutkimuksen aiheen ajankohtaisuutta. Etsimme tietoa vieraannuttamisesta suomalaisista ja ulkomaalaisista tutkimusaineistoista. Määrällisesti tutkimuksia löytyi melko vähän.

Kun tutkimuskohteena on isien kokemukset vieraannuttamisessa, on luonnollista että haastateltaviksi valikoitui juuri joukko isiä, joita aihe koskettaa. He ovat itse kykeneväisiä kuvailemaan omia kokemuksiaan ja omien tilanteidensa lähtökohtia sekä erityispiirteitä. Teemahaastattelun käyttäminen tiedonkeruun menetelmänä on toimiva tässä tapauksessa, sillä se on vapaamuotoinen ja avoin erilaisille jatkokysymyksille. Tutkimuksen näkökulmasta luotettavuutta ja pätevyyttä on arvioitava myös ottamalla huomioon valittujen menetelmien haasteet. Tässä tapauksessa teemahaastattelun huonona puolena voi pitää sen tilannesidonnaisuutta, eli sitä mahdollisuutta, että haastateltavat saattavat puhua haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin muussa tilanteessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206).

Tutkimuksessa ei ole pyritty luomaan mitään laajaa ja yleispätevää teoriaa vieraannuttamisesta. Voidaan kuitenkin todeta, että haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset vieraannuttamisesta tuovat esiin sen, että tällainen ilmiö on todella olemassa ja on syytä pohtia, mitä yhteiskunnallinen järjestelmä voisi tehdä, jotta vieraannuttaminen voitaisiin tunnistaa paremmin.

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa voidaan huomata, että vieraannuttamisen tunnistaminen on ollut isien kokemuksen mukaan vähäistä lastensuojeluviranomaisten puolelta. Tulokset laittavat miettimään lastensuojelun ja oikeuslaitoksen toimivuutta vakavissa vieraannuttamistapauksissa. Häkkänen- Nyholm ym. 2013 tekemässä tutkimuksesta ilmenee, että vieraannutetulle vanhemmalle todetaan, ettei meillä käsitellä näitä huoltoriitoja. Isien kokemusten mukaan lastensuojelussa on todettu usein, että lastensuojelulle ei ole tarvetta, koska lapsen vanhemmat antavat keskenään ristiriitaista tietoa lapsen oireista ja kyseessä on huoltoriita. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 91.) Meidän tutkimuksessa vain yhden isän kokemus oli, että vieraannuttaminen ilmiönä tunnistettiin ja sosiaalityöntekijän roolin tärkeys nousi esille.

Tuloksista ilmenee, että tutkimukseen osallistuneiden tapauksissa äiti on ollut se taho, joka on ottanut ensimmäisen kontaktin lastensuojeluviranomaisiin lapsen huoltoon ja tapaamisoikeussopimukseen liittyvissä asioissa eron jälkeen. On myös kiinnitettävä huomiota siihen, että tutkimukseen osallistuneet isät kokivat, että järjestelmä toimii hitaasti ja he kokivat haastavaksi henkilökunnan vaihtuvuuden lastensuojelussa. Emme voi jättää huomioimatta tutkimuksessa esille nousseita kokemuksia siitä, että lastensuojeluviranomaisten toimintatavoissa oli isien kokemusten mukaan eroja eri paikkakunnittain.

Tuloksista kävi ilmi, että isät olisi pitänyt ottaa heti alusta asti mukaan eron jälkeiseen prosessiin. Tuloksista nousi esille, että isät eivät kokeneet tulleen kuulluksi lastensuojeluviranomaisten puolelta. Tutkimuksessa isien kokemuksista nousivat selvästi esille äidin oikeudet, joita viranomaiset isien kokemusten mukaan korostivat. Isät kokivat, että useissa tapauksissa äiti oli se, joka saneli ehdot sopimusehdotuksiin.

Häkkänen-Nyholm ym. 2013 tekemässä tutkimuksessa nousi esille, että vanhemmista vain yksi kolmasosa niistä, jotka olivat ottaneet yhteyttä viranomaisiin ja hakeneet muutosta huoltajuuspäätökseen tai tapaamisten täytäntöönpanoa, koki menettelyn hyödylliseksi. (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 91.)

Vieraannuttamisen lisääntyminen, voimistuminen tai uudelleen käynnistyminen eron jälkeen liittyi usein siihen, että isä oli päässyt elämässä eteenpäin, esimerkiksi löytänyt uuden kumppanin. Johtopäätöksiä tehtäessä on nostettava tutkimuksessa esille noussut kokemus siitä, että isät olivat suhteen aikana "kelvanneet" isäksi, mutta eron jälkeen heidän piti todistella "kelvollisuuttaan" isäksi sekä syyttömyyttään perättömiin rikosilmoituksiin erityisesti äidille ja lastensuojeluviranomaisille.

Isien kokemusten perusteella äitejä yhdisti se, että äidit ovat taitavia puhumaan ja jopa manipuloivia. Haastatteluista nousi esille se, että äitejä yhdisti pitkäaikainen työttömyys. Äitien toiminta näyttäytyi katkerana ja kostonhaluisena, ja osa tätä toimintaa olivat perättömät lastensuojeluilmoitukset, rikosilmoitukset sekä isien mustamaalaaminen.

Isien haastatteluista nousi esille, että heille hyödyllisiä keinoja vieraannuttamisen vaikuttamisessa olivat lapselle puhuminen, sekä vertaistuen ja tiedon hakeminen. Tämä seikka tulee esille (Häkkänen-Nyholm ym. 2013, 91) tekemässä tutkimuksessa. Useat tutkimukseen osallistuneista haastateltavista kertoivat, että yhteydenpidon katkettua vieraannuttamisen seurauksena he pitivät yllä ajatusta siitä, että ehkä lasten kasvaessa suhde paranisi. Osa heistä toivoi, että he saisivat kontaktin lapseen ja vieraannuttaminen loppuisi.

Tutkimukseen osallistuneet isät kokivat, että heidän mahdollisuutensa ja keinot tehdä vieraannuttamiselle jotain ovat Suomessa hyvin rajalliset. Haastatteluista nousi esille, että isät olivat yrittäneet vaikuttaa vieraannuttajavanhempaan, sekä tämän lähipiirin, mutta sillä ei koettu olevan vaikutusta. Samat kokemukset ovat nousseet esille (Häkkänen-Nyholm ym. 2013) tekemässä tutkimuksessa.

7 POHDINTA

Koemme, että vieraannuttamiseen liittyviä tutkimuksia on tehty Suomessa melko vähän. Vieraannuttamista on maailmalla tutkittu ainakin 1960-luvulta lähtien. Suomessa sitä on alettu tutkia vasta 2000-luvulla. Avio- ja avoerojen yleistyminen on varmasti nostanut vieraannuttamista esille Suomessa. Erot ovat vaikuttaneet luonnollisesti myös lapsi- ja perhepalveluihin ja nostaneet esille keskustelua ja tutkimuksia niiden toimivuudesta eron kokeneiden perheiden tukemisessa. Mielestämme vanhemmuuden tukemiseen ja vieraannuttamisen tunnistamiseen ja tiedon levittämiseen tulisi kiinnittää huomiota kaikissa lapsiperheille suunnatuissa palveluissa. Opinnäytetyöhön osallistuneiden isien kokemusten perusteella vieraannuttamista ei tunnisteta kovin hyvin lastensuojelussa. Prosessin aikana meille jäi käsitys, että lastensuojelu keskittyy edelleen verrattain vahvasti äidin oikeuksiin ja ajaa sitä kautta äidin ”ylivertaista” oikeutta lähivanhemmuuteen vaikka isällä olisi paremmat edellytykset huolehtia lapsen hoidosta ja huolenpidosta.

Tutkimuksista on käynyt ilmi, että vieraannuttamisen tunnistaminen on haastavaa, koska siltä puuttuu yksittäinen määritelmä. Yhteistä kaikille määritelmille on kuitenkin se, että vieraannuttaminen on tavoitteellista toimintaa, joko tiedostamatonta tai tietoista ja sen vaikutukset voivat muodostua pitkäkestoisiksi. (Häkänen-Nyholm ym. 2013, 18–19, 27.) Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi olla, myös vieraannuttamisen tarkempi määrittelemineen niin, että se palvelisi paremmin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

Mielestämme vieraannuttamisen tunnistaminen lastenvalvojien ja muiden lasten ja perhepalveluissa työskentelevien ammattilaisten keskuudessa vähentäisi eroprosessista ja vieraannuttamisesta aiheutuvia kustannuksia. Tämä tukisi mielestämme, myös vieraannuttavan ja vieraannutetun kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Eron jälkeen tunteet kuohuvat monilla vanhemmilla mikä on täysin luonnollista, mutta esimerkiksi viisi vuotta eron jälkeen edelleen jatkuva tai uudestaan alka-

nut toisen vanhemman mustamaalaaminen tai tapaamisten estäminen harvoin lienee enää eron jälkeistä normaalia tunteiden kuohuntaa. Voitaisiinko huoltajuus- ja tapaamissopimus tehdä esimerkiksi pian lapsen syntymän jälkeen? Tekevähän ihmiset nykyään testamentteja vaikka eivät olisi vakavasti sairaita tai vanhoja. Avioehtoja tehdään nykyään usein heti liiton solmimisen jälkeen vaikka tuskin he ajattelevat eroavansa. Miksei lapsen kohdalla voitaisi tehdä alustava luonnos siitä miten lapsen huollon kanssa toimitaan jos ero tulee? Voisiko näitäkin asioita ennakoida?

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme pohtineet tutkimuksen eettisyyttä. Opinnäytetyön tutkimusprosessin aikana tulisi muistaa siihen osallistuvien henkilöiden kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä oikeudenmukaisuuden korostaminen. Eettisyyden tulisi näkyä tutkimuksen kaikissa vaiheissa aiheenvalinnasta, tiedon hankinnasta, prosessista ja tuloksista puhuttaessa sekä tuloksia sovellettaessa. Tutkimuksen tekeminen tulee olla rehellistä ja läpinäkyvää. Opinnäytetyöprosessille on olennaista eettisyyden kannalta tarkasteltuna se, että tutkijoilla on tutkimukseen osallistuvilta lupa tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimuksessa käytettävää aineistoa eivät saa käyttää muut kuin sen toteuttamiseen osallistuneet henkilöt. Kerätty aineisto on säilytettävä asianmukaisesti. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010.)

Tutkimusta tehdessä on huomioitava tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käyttäjät ja käyttöaika. Tutkijoiden on informoitava tutkittavia tutkimusaineiston käytöstä. Aineisto on tarkoitettu vain tutkimuskäyttöön, eikä sitä tai sen osia saa luovuttaa ulkopuolisille tahoille. (Kuula 2006, 99, 115.) Ennen tutkimuksen toteutusta haimme tutkimusluvan Isät Lasten Asialla ry:ltä. Informoimme haastatteluun osallistuvia aineiston käyttötarkoituksesta. Sitouduimme siihen, että emme luovuta tutkittavaa aineistoa kenellekään ulkopuoliselle, koska aineistomme sisälsi materiaalia jota koskee vaitiolovelvollisuus.

Opinnäytetyön eettisyyteen liittyy se, että siinä ei käytetä muiden tutkijoiden tuloksia ilman lähdeviitteitä, eikä esitetä muiden ajatuksia omina ajatuksina. Tämän lisäksi on vältettävä tulosten sepittämistä tai manipulointia. (Hirsjärvi ym. 2006, 110–111.) Olemme työtä tehdessämme kiinnittäneet tietoisesti huomiota

lähdeviittausten merkitsemiseen ja pyrkiin muutenkin huomioimaan sen, miten esitämme teorian tiedon niin, ettei sitä voi tulkita omiksi ajatuksiksi. Aineistoa analysoidessa olemme raportoineet kaiken totuudenmukaisesti ja asiallisesti.

7.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Koemme, että opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin näkemyksiä avartava sekä ammatillista kasvuamme tukevaa. Meidät yllätti haastatteluun osallistuneiden tarve puhua vieraannuttamisesta ja siihen liittyvistä kokemuksista. Koemme myös, että kriisikeskuksessa tekemämme harjoittelut syvensivät ammatillista osaamistamme, ja näin ollen mahdollisti reflektoidaan haastatteluiden aikana nousseita ajatuksia ja tunteita. Harjoitteluiden kautta tapahtunut ammatillinen kasvu auttoi meitä pysymään puolueettomana tutkijan roolissa ja toimimaan objektiivisesti. Haastateltavat antoivat meille palautetta, että kohtasimme heidät aidosti ja olimme läsnä, jonka he kokivat tärkeäksi.

Teoriatietoon perehtyminen on nostanut esille uusia ajatuksia ja lisännyt mielenkiintoamme vieraannuttamisesta sekä lastensuojelutyötä kohtaan entisestään. Opinnäytetyömme ja teorian tiedon avulla olemme saaneet uusia suuntaviivoja siihen, missä haluamme työskennellä valmistumisen jälkeen. Nykyisten sosiaalipalveluiden kehittämistyö, rakenteisiin ja asenteisiin vaikuttaminen kiinnostaa meitä. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme lukeneet kirjallisuutta vieraannuttamisesta ja isyydestä ja sen eri muodoista. Huttusen isyyden muodot ja sekä isyyden eri kehityskaaret ovat jääneet mieleen. Lisäksi mieleemme on jäänyt se, että vieraannuttamisoyhtymää ei tunnusteta suomalaisessa diagnoosijärjestelmässä. Vieraannuttamisesta on tehty Suomessa verrattain todella vähän tutkimuksia. Olemme päässeet syventämään koulutuksen aikana teorian tiedon ja harjoitteluiden tuomia kokemuksia koko prosessin aikana.

Opinnäytetyömme on ollut hyödyllinen oppimisprosessi tutkimuksen teon kannalta. Tätä ennen kumpikaan meistä ei ollut juuri perehtynyt erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja niiden soveltamiseen. Opinnäytetyön kautta olemme päässeet

tekemään haastatteluja, litteroimaan sekä tekemään haastattelurunkoja. Lisäksi olemme lukeneet haastatteluaineiston monta kertaa läpi.

Koemme, että tutkimusmenetelmien oppiminen on ollut hyödyllistä ja niistä on meille luultavasti hyötyä myös tulevaisuudessa. Oma mielenkiintomme aiheeseen on teettänyt meille lisätöitä ja olemme joutuneet rajaamaan tutkimustamme useaan otteeseen prosessin aikana.

Välillä olemme repineet hiuksia päästä, purkaneet turhautumista toisiimme sekä läheisiin, koska tutkimuksen teko on aiheuttanut tuskastumista ja turhautumista, mutta onneksi sisukkuus ja päättäväinen asenne ovat auttaneet selviytymään tästä.

Mielestämme tutkimuksemme aihe on todella tärkeä yhteiskunnallisesti ja toivomme, että opinnäytetyöstä on hyötyä niille, jotka vasta ovat oman opinnäytetyöprosessin alussa. Luulemme, että tämän aiheen parista eivät tutkittavat näkökulmat lopu. Jatkotutkimusmahdollisuuksia kappaleessa olemme käyneet läpi omia kokemuksiamme siitä, miten aihetta voisi jatkossa tutkia. Koemme, että tämän tutkimuksen avulla saimme vastauksia niihin kysymyksiin, joita lähdimme tutkimaan ja lisäksi saimme vielä vastauksia kysymyksiin, joita emme olleet itse tutkimuskysymyksiin asettaneet. Haastattelut antoivat paljon uusia näkökulmia äidin toiminnasta vieraannuttamisessa sekä siitä miten yhteiskunnallinen järjestelmä voisi kehittyä, jotta vieraannuttaminen tunnistettaisiin paremmin. Isien kokemukset avarsivat näkemyksiämme siitä kuinka haastavaa vieraannuttamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen käytännössä on.

7.2 Mahdollisuudet jatkotutkimukseen

Mielestämme olisi tärkeää tutkia lastensuojelun ja perhepalveluiden työntekijöiden kokemuksia, sekä kartoittaa heidän valmiuksia vieraannuttamisen tunnistamiseksi. Mielestämme olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus, jossa kartoitettaisiin päiväkodin, koulun, lastensuojelun työntekijöiden valmiuksia tunnistaa vieraannuttaminen sekä heidän kokemuksiaan siitä miten siihen voitaisiin puuttua mahdollisimman tehokkaasti. Miten eri sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteistyötä voitaisiin entisestään kehittää vieraannuttaminen havaitsemiseksi,

siihen puuttumiseksi? Mielestämme olisi mielenkiintoista tutkia myös äitien kokemuksia ja ajatuksia siitä, miten he kokevat oman vieraannuttamistoimintansa. Yhdysvalloissa vieraannuttamisoireyhtymä on kirjattu diagnoosiluokitukseen toisin kuin Suomessa. Uskomme, että tämän saaminen diagnoosiksi Suomessa lisäisi ainakin mahdollisuuksia ja keinoja puuttua vieraannuttamiseen sekä vieraannuttajan, vieraannutetun että lapsen osalta.

LÄHTEET

- Ben-Ami, Naomi & Baker, Amy JL 2012. The long-term correlates of childhood exposure to parental alienation in adult self-sufficiency and well-being. *The American Journal of Family Therapy*, 40 (2), 169–183.
- Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2014. *Isyys eron jälkeen*. Teoksessa Petteri Eerola & Johanna Mykkänen (toim.) 2014. *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 114-126.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. *Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä*. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C, Katsauksia ja aineistoja 17. Verkkojulkaisuna: <http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Documents/Kohti%20tutkivaa%20ammattikäytäntöä.pdf>.
- Gardner, R. A. 1998. *The Parental Alienation Syndrome A Guide for Mental Health and Legal Professionals*. Second edition. Cresskill, New Jersey: Creative Therapeutics, Inc.
- Hannuniemi, Anja 2009. Teoksessa Ari, Jousimäki & Liisa, Kosonen 2009. *Syytettynä isä*. Helsinki: Teos.
- Hannuniemi, Anja 2015. *Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja vieraannuttaminen lapsenhuoltoriidoissa. Lääkintäoikeudellinen ja oikeussosiologinen tutkimus*. Helsinki: University.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Hurme, Helena 2006. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2006. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, Tiina 2005. *Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjenkokemuksena*. Jyväskylä: University Printinghouse.

- Huttunen Jouko 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arto, Jokinen (toim.) 1999. Mies ja muutos: Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press, 169–193.
- Huttunen Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat, hoivaisiä, etäisiä, eroisia. PS-Kustannus, Helsinki: PS-kustannus.
- Häkkänen-Nyholm, Helinä 2010. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa, *Duodecim*, 126(5), 499–505. Viitattu 24.11.2015. <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/5/duo98659>
- Häkkänen-Nyholm, Helinä; Laajasalo, Taina & Tuuri, Tiina 2013. Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: Toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Espoo: Psy Juridica, Isät lasten asialla ry i.a. Viitattu 11.3.2017 <http://www.xn--istlastenasialla-wnb.fi/> Tuloste tekijöiden hallussa
- Jousmäki, Ari & Kosonen, Liisa 2009. Syytettynä isä. Helsinki: Teos.
- Kuronen, Marjo 2003. Eronnut perhe?. Teoksessa Anneli, Anttonen; Hannele, Forsberg; Ritva, Nätkin (toim.) 2003. Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361, 8.4.1983. Viitattu 6.9.2016 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L3P16>
- Määttä, Kaarina 2002. Avioeron tuska ja helpotus. Helsinki: Tammi.
- Nystén, Tiina 2015. Parisuhteen juridiikka. Viro: Meediazone Oü.
- Närvi, Johanna 2014. Hoiva isyys epävarmassa työelämässä. Teoksessa Petteri, Eerola ja Johanna Mykkänen (toim.) Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus 91–113
- Oikeusministeriö 2016 http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1471846510433/Files/36_2016_Lapsen_huolto_verkkokeskustelu_Kemppainen.pdf

- Palmunen, Anne 2009. Asiantuntijoiden käsitykset yksivanhempaisuudesta. Teoksessa Aino, Kääriäinen; Juha, Hämäläinen & Pirjo, Pölkki (toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 61-78.
- Penttilä, Ulla & Yli-Marttila, Lea 1999. Eron vaiheet. Opas eroaville ja eroavien auttajille. Helsinki: Tietosanoma.
- Savolainen, Matti 1984. Lapsen huolto- ja tapaamisoikeus. Helsinki: Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy.
- Sorokin, Marjaana 2014. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto ja tapaamisriidassa - Lastensuojelun sosiaalityöntekijän näkökulma. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 4.1.2017
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43587/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201405281868.pdf?sequence=1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Viitattu 6.9.2016. Saatavilla
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126183/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1
- Sund, Ralf 2005. Ero! Selviytymisopas miehelle. Helsinki: Kirjastudio.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 Lapsen elatus ja huolto 2015. Viitattu 25.3.2017.
<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lapsen-elatus-ja-huolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.a. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 6.1.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/selvitys-tuomioistuimelle#otsikko1>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.b. Lastensuojelun käsikirja- Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 3.12.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2016.c. Lastensuojelun käsikirja-
Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 3.12.2016.
[https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-
kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-
erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017.d. Lastensuojelun käsikirja, työproses-
si, erityiskysymykset, lapsen asema erotilanteessa selvitys tuomio-
istuimelle. Viitattu 3.1.2017.[https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-
kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-
erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen](https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen)
- Tilastokeskus, 2016.a. Sivilisäädyn muutokset, solmittujen avioliittojen määrä
kääntyi lievään nousuun. Viitattu 4.1.2017
[http://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-
21_tie_001_fi.html](http://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Helsinki: Tammi.
- Vuori, Jaana 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Anneli, Anttonen; Hannele,
Forsberg & Ritva, Nätkin (toim.) 2003 Perhe murroksessa: Kriittisen
perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus 39–63.
- Warshak, A. Richard 2012. Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa.
Helsinki: Gummerus.
- Ward, P., Harvey, J.C. 1993. Family wars the alienation of children. New York
Hampshire Bar Journal, 34 (1), 30–40.

LIITE 1: Kirje Isät lasten asialla ry:lle

Hei Isä!

Saat tämän sähköpostin, koska olet isä joka omaa kokemusasiantuntijuuden vieraannuttamisesta.

Tämän viestin takana on kaksi sosionomi opiskelijaa, jotka haluavat kuulla ja välittää eteenpäin juuri sinun kokemukset vieraannuttamisesta ja sen vaikutuksista sinuun ja lapseesi. Opinnäytetyön tarkoituksena on sinun kokemusasiantuntijuutesi ja haastatteluiden kautta välittämän tiedon eteenpäin vieminen ammattilaisille ja opiskelijoille, jotta vieraannuttaminen tunnistettaisiin paremmin ja sitä kautta siihen voitaisiin myös puuttua aikaisemmassa vaiheessa.

Haastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, jossa olemme molemmat läsnä. Haastattelut järjestetään Helsingissä ja käsitellään meidän kahden toimesta luottamuksellisesti. Haastattelu nauhoitetaan, jotta keskustelumme ei häiriinny muistiinpanojen tekemisestä.

Tuomme haastatteluun mukamme sopimuksen, jonka toivomme sinun allekirjoittavan. Sopimus sisältää sinun suostumuksen haastattelussa saadun aineiston käyttöön opinnäytetyösämme, ja me sitoudumme käsittelemään aineiston luottamuksellisesti, sekä julkaisemaan sen siinä muodossa, ettei sinua voida tunnistaa tai yksilöidä.

Opinnäytetyöhön tarvitaan 8-10 haastateltavaa. Vastaisitko sähköpostiin 18.3.2016 mennessä ja ilmoittaisit halukkuudestasi haastatteluun ja sinulle sopivimman ajankohdan seuraavista viikonlopuista 2-3.4, 9-10.4 tai 16-17.4. Tämän jälkeen sovimme haastatteluun valittujen kanssa tarkemmasta aikataulusta.

Yhteistyöterveisin

Petra Reinikainen

petra.reinikainen@student.diak.fi

Heidi Virtanen

heidi.virtanen@student.diak.fi

LIITE 2: Haastatteluiden tulokset

Ero on ollut ns. hyvä	i1, i2, i3
Isä ei tapaa lasta tällä hetkellä	i1,i6,i7
Isä tapaa lasta tällä hetkellä	i2, i3,i4,i5
Isä on lapsen lähivanhempi	i4
Äiti on mennyt lapsen kanssa turvakotiin	i1,i2,i3
Äiti on tehnyt isästä rikosilmoituksia	i1,i2
Äiti estää isän ja lapsen yhteydenpidon puhelimella	i1
Äiti peruu sovitut tapaamiset eri syillä	i1,i2,i3
Lapsen vaihto tapahtuu niin, että vanhemmat eivät tapaa toisiaan.	i2
Äiti on tehnyt isästä lastensuojeluilmoituksia.	i1
Äiti syyttää isää lapsen ongelmakäytöksestä.	i3
Äiti on tehnyt itselleen pahoinpitelyjäljet.	i3
Äiti on ominut lapsen itselleen ennen eroa.	i4,i5,i6, i7
Äiti on isän mukaan taitava puhumaan ja jopa manipuloiva.	i1,i2,i5,i6,i7
Isän pitää todistella syyttömyyttä ja kelvollisuutta äidille ja lastensuojeluviranomaisille.	i1,i2,i3
Äiti sanelee ehdot tapaamissopimukselle.	i3,i5, i7

Äidin oikeuksia korostetaan viranomaisten toimesta	i1,i2,i3
Isä ei saa tietoa lapsen terveyteen liittyvistä asioista.	i1,i3,i6
Äidin toiminta näyttäytyy katkerana ja koston haluisena.	i1,i2,i3
Isän elämänmuutos eron jälkeen on laukaissut vieraannuttamisen.	i1,i2,i3
Äiti mustamaalaa isää viranomaisille ja tämän lähipiirille ja lapsille.	i1,i2,i3,i4
Äiti muuttaa toistuvasti.	i1,i2,i7
Äiti on hakenut yksinhuoltajuutta.	i2,i3,i7
Äiti on uhannut hakevansa yksinhuoltajuutta.	i1,i2,i3,i4,i5,i6,i7
Ennen eroa isä on ollut hyvä ja kelpo vanhempi.	i1,i2,i3,i4,i5,i6

LIITE 3: Haastatteluteemat

- Vieraannuttaminen
- Äidin toiminta
- Äidin keinot
- Viranomaisten suhtautuminen isään
- Viranomaisen vieraannuttamisen tunnistaminen
- Yhteiskunnallisen järjestelmän toiminta
- Yhteiskunnallisen järjestelmän kehittämisideat